

เตรียมพร้อมการสื่อสารในภาวะวิกฤติ

บทเรียนจากเฮติ

ทศพนธ์ นรทัศน์

hs4hnl@ictforall.org

บทนำ

โศกนาฏกรรมแผ่นดินไหวที่เฮติเมื่อวันอังคารที่ 12 มกราคม ค.ศ. 2010 เวลา 16:53:09 ตามเวลาท้องถิ่น ซึ่งสร้างความสูญเสียชีวิตอย่างใหญ่หลวงแก่สาธารณรัฐเฮติ คาดว่าจะมีผู้เสียชีวิตสูงถึง 200,000 คนตามคำกล่าวของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของเฮติ เมื่อวันศุกร์ที่ 15 มกราคม 2553 (Reuters:2010) และมีรายงานผู้เสียชีวิตอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2553 จำนวน 72,000 คน (CNNWORLD:2010) ความสูญเสียดังกล่าวไม่เพียงแต่นำความเศร้าเสียใจมาสู่มวลมนุษยชาติด้วยกัน แต่โลกาภิวัตน์ก็ทำให้ผู้คนทั่วโลกมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ผู้ประสบภัยมากยิ่งขึ้นและส่งความช่วยเหลือไปบรรเทาทุกข์ตามกำลังความสามารถ เฮติจึงเป็นอีกหนึ่งบทเรียนที่ประเทศไทยและทั่วโลกควรจะได้เรียนรู้ว่า หากวันหนึ่งเราต้องประสบชะตากรรมเช่นนี้ เราพร้อมจะรับมืออย่างน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดานักวิทยุสื่อสารทั้งหลาย ที่ท่านจะมีบทบาทสำคัญในภาวะวิกฤตเช่นนั้น แต่แน่นอนว่าท่านจะต้องมีการเตรียมความพร้อม จึงจะสามารถรับมือกับพิบัติภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จะนำเสนอให้ท่านทั้งหลายได้ทราบถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับการบรรเทาภัยพิบัติในเฮติซึ่งจะเป็นบทเรียนสำหรับการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย

เกี่ยวกับเฮติ

เฮติ (Haiti) หรือสาธารณรัฐเฮติ (Republic of Haiti) เป็นประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ ตั้งอยู่บนเกาะฮิสปันโยลาในทะเลแคริบเบียน โดยมีเกาะเล็กๆ ใกล้เคียงประกอบด้วยลาโกนาฟว์ (La Gonâve) ลาตอร์ตู (La Tortue) เลกาเยอมีต (Les Cayemites) อีลาวาซ (Île à Vache) ลากรองด์ไก (La Grande Caye) และนาวาส (Navasse) โดยประเทศเฮติแบ่งครึ่งเกาะฮิสแปนิโอลากับสาธารณรัฐโดมินิกัน มีพื้นที่ 10,714 ตารางไมล์ (27,750 ตารางกิโลเมตร) มีเมืองหลวงคือกรุงปอร์โตแปรงซ์ (Port-au-Prince)

อดีตอาณานิคมของฝรั่งเศสแห่งนี้ประกาศเอกราชในปี พ.ศ. 2347 โดยใช้ชื่อประเทศว่าเฮติ ซึ่งมาจากชื่อเกาะในคำอาราวักเก่าว่า “อายิติ (Ayiti)” โดยถือว่าเป็นประเทศเอกราชแห่งที่ 2 ในทวีปอเมริกา (รองจากสหรัฐอเมริกา) และเป็นสาธารณรัฐเอกราชของคนผิวดำแห่งแรกของโลกอีกด้วย แต่ทั้งๆ ที่เก่าแก่และมีอายุยาวนาน เฮติกลับเป็นชาติที่ยากจนที่สุดในซีกโลกตะวันตก (วิกิพีเดีย:2553ก) ดูเพิ่มเติมได้ที่ <http://en.wikipedia.org/wiki/Haiti>

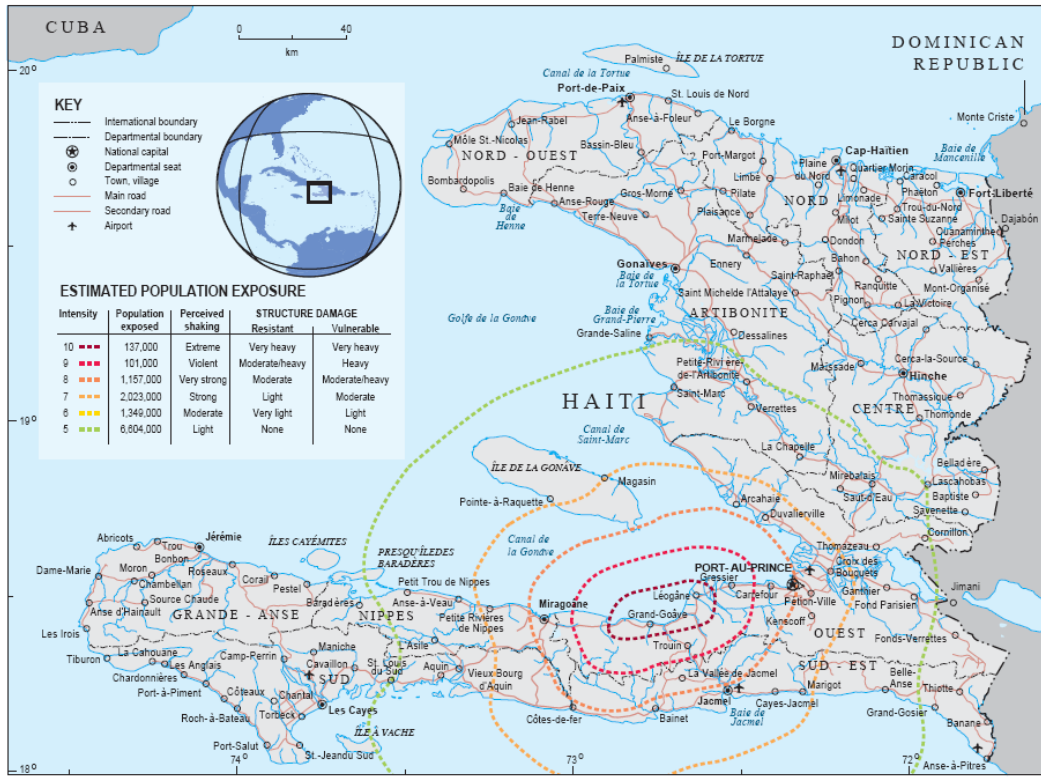
พิบัติภัยแผ่นดินไหว 2010

วันอังคารที่ 12 มกราคม ค.ศ. 2010 เวลา 16:53:09 น. ตามเวลาท้องถิ่น(หรือตรงกับเช้าวันพุธที่ 13 มกราคม พ.ศ.2553 เวลา 04.53 น. ตามเวลาประเทศไทย) เกิดแผ่นดินไหวในเฮติที่มีความรุนแรง 7.0 ตามมาตราริกเตอร์ โดยมีศูนย์กลางแผ่นดินไหวห่างจากกรุงปอร์โตแปรงซ์ เมืองหลวงของประเทศไปราว 25 กิโลเมตร (หรือ 16 ไมล์) ซึ่งนับเป็นเหตุแผ่นดินไหวที่รุนแรงที่สุดในรอบ 200 ปี แผ่นดินไหวระดับ 7.0 ขึ้นไปตามมาตราริกเตอร์นั้น จะก่อให้เกิดการสั่นสะเทือนอย่างมากมาย ส่งผลทำให้อาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เสียหายอย่างรุนแรง แผ่นดินแยก วัตถุบนพื้นถูกเหวี่ยงกระเด็น (วิกิพีเดีย:2553ข)

ส่วนหนึ่งของภาพความเสียหายในกรุงปอร์โตแปรงซ์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐเฮติ

ที่มา: Marcello Casal Jr/ABR. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:EscombrosBelAir5.jpg>, January 21, 2010.

แผนที่แสดงบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวในเฮติ

ที่มา: OCHA. http://www.reliefweb.int/rw/fullmaps_am.nsf/luFullMap/0573522688593A18C

12576AA00483368/\$File/100112_07.45NYT_Haiti_Epicenter.pdf?OpenElement, January 21, 2010.

บทบาทของนักวิทยุและไอซีทีในสถานการณ์ฉุกเฉิน

แน่นอนว่าในสถานการณ์อันเลวร้ายเช่นนี้ การสื่อสารย่อมถูกตัดขาดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คงมีเหลือเฉพาะการสื่อสารในระบบวิทยุสื่อสาร และการสื่อสารผ่านดาวเทียมบางส่วนเท่านั้นที่ยังพอใช้งานได้ แต่ก็สื่อสารผ่านดาวเทียมก็มีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ดังนั้น ในสถานการณ์เช่นนี้ วิทยุสื่อสารจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการคลี่คลายสถานการณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดภัยพิบัติช่วงแรกๆ จากรายงานในเว็บไซต์ American Radio Relay League (www.ARRL.org) (ARRL:2010) ทราบว่าสมาชิกชมรมวิทยุสมัครเล่นของสาธารณรัฐโดมินิกัน (Radio Club Dominicano:RCD) -- the Dominican Republic's IARU Member-Society -- and Union Dominicana de Radio Aficionados (UDRA) จำนวน 8 คน เดินทางเข้าไปยังเฮติเมื่อวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 2010 เพื่อติดตั้งระบบสื่อสารฉุกเฉิน และสถานีเคลื่อนที่ (Emergency radio communications station and a mobile station) แต่ด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัยทำให้ต้องเดินทางกลับมายังโดมินิกันในเวลาอันสั้น ทีมนักวิทยุสมัครเล่นโดมินิกัน ดังกล่าวใช้นามเรียกขาน **H18RCD/HH** – แต่ต้องปิดสถานีลงในที่สุดหลังจากสัมภาระและอุปกรณ์ที่นำไปถูกโจมตี

Germinal Garcia, EB9GF กล่าวว่าเขาได้เข้าร่วมปฏิบัติงานกับกาชาดสเปน (Spanish Red Cross) และได้ประสานงานไปยังชมรมวิทยุสมัครเล่นของโดมินิกัน ตามที่ **Greg Mossop, G0DUB** ผู้ประสานงานการสื่อสารในภาวะวิกฤติของสหภาพวิทยุสมัครเล่นสากลภูมิภาคที่ 1 (IARU Region 1) ร้องขอ ทีมนักวิทยุสมัครเล่นโดมินิกันจำนวน 8 คน ได้เดินทางเข้าไปยังประเทศเฮติ เมื่อเวลา 15:50 ตามเวลาUTC ของวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 2010 และเดินทางถึงสถานทูตโดมินิกัน (Dominican Embassy) ณ ประเทศเฮติ เวลา 19:29 ตามเวลาUTC หลังจากนั้นก็ได้ทำการติดตั้งและทดสอบระบบสื่อสาร

Mossop กล่าวว่า “ภายใน 2-3 ชั่วโมงจากนั้น เขาก็ได้ทราบรายงานผ่านหน้า Facebook ของชมรม (RCD Facebook page) และยืนยันรายงานนั้นผ่านโทรศัพท์ทางไกลจาก **Hugo Ramón, HI8VRS** และ **Ramon Santoyo, XE1KK** ว่าทีม **HI8RCD** ทั้ง 8 คนได้เดินทางกลับไปยังเมือง Jimani ของสาธารณรัฐโดมินิกันแล้ว เนื่องจากสัมภาระและอุปกรณ์ที่ขนไปถูกลอบโจมตีและมีรายงานว่าผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว 1 ราย แม้ว่านักวิทยุสมัครเล่นที่เดินทางไปในครั้งนี้จะไม่ได้รับบาดเจ็บ แต่ทีมก็ตัดสินใจเดินทางออกจากกรุงปอร์โตแปรงซ์เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นี่คือสถานการณ์ที่ไม่มีความปลอดภัยอย่างที่สุด (Extremely unsafe)”

Rafael Martinez, HI8ROX ซึ่งเป็นเว็บมาสเตอร์ของ RCD -- www.radioclubdominicano.com ได้รายงานผ่านหน้า Facebook เมื่อปลายวันเสาร์ที่ 16 มกราคม ค.ศ. 2010 เวลา 21:04 ตามเวลาUTC ความว่า “ฉันเสียใจที่จะแจ้งให้ทุกท่านทราบว่ารถขนอุปกรณ์สื่อสารกลับมานั้นถูกโจมตีหลังจากที่เดินทางออกมาจากสถานทูต มีประชาชนหลายคนได้รับบาดเจ็บ แต่ไม่ทราบตัวเลขที่แน่ชัด...อย่างไรก็ตามในเช้าวันจันทร์ที่ 18 มกราคม 2553 อุปกรณ์สื่อสารก็เดินทางมาถึงกรุง Santo Domingo และถูกส่งต่อไปยังเมือง Jimani” และมีข่าวเพิ่มเติมจาก **Martinez** เมื่อวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 2010 แจ้งแก่ ARRL ว่าสมาชิกของทีมนักวิทยุโดมินิกัน 2 คนซึ่งไม่ใช่วิทยุสมัครเล่นได้รับบาดเจ็บขณะเดินทางมาพร้อมรถขนอุปกรณ์สื่อสาร โดยหนึ่งในนั้นได้รับบาดเจ็บสาหัสจากการโจมตีนั้น

ทีมงานจึงได้ติดตั้งระบบทวนสัญญาณ (VHF repeaters) จำนวน 2 ระบบ ณ สาธารณรัฐโดมินิกันแทนเพื่อเชื่อมโยงสัญญาณระหว่างกรุง Santo Domingo เมืองหลวงของโดมินิกัน กับกรุง Port-au-Prince เมืองหลวงของสาธารณรัฐเฮติ ที่ความถี่ดังนี้ Jimaní (Dominican Republic) repeater 147.970 CTCSS 100 Hz. Simplex และ Port au Prince (Haiti) repeater: 146.880 - 600 CTCSS 100 Hz.

Mossop กล่าวว่าระบบทวนสัญญาณดังกล่าวจะถูกใช้งานโดยหน่วยกาชาดและหน่วยป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (Red Cross and Civil Defense) โดยเฉพาะในช่วงที่ระบบสื่อสารอื่นไม่สามารถใช้งานได้ ดูรายละเอียดได้ที่ AREN: Voluntary Emergency Radio Communications, <http://aren.ie/news/>

นอกจากนี้ จากรายงานข่าวของ IDG News Service (2010) พบว่าภายหลังจากการเกิดแผ่นดินไหวในเฮติอย่างรุนแรงเมื่อวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 2010 ก็ได้มีความพยายามที่จะทำการกู้และติดตั้งระบบสื่อสารใหม่ขึ้นมาเพื่อสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้ หลังจากที่ถูกตัดขาดจากแผ่นดินไหว รวมทั้งไอซีทียังมีบทบาทสำคัญในการที่ช่วยให้ประชาชนจากทั่วโลกสามารถบริจาคเงินผ่านระบบออนไลน์ขององค์กรต่างๆ เพื่อนำไปช่วยเหลือชาวเฮติ

เจ้าหน้าที่โครงการอาหารแห่งสหประชาชาติ (World Food Program:WFP), องค์กรโทรคมนาคมไร้พรมแดน (Telecoms Sans Frontiers) และองค์กรต่างๆ ที่ปฏิบัติอยู่ ณ ที่นั้น ได้นำอุปกรณ์สื่อสารผ่านดาวเทียมมาติดตั้งเพื่อรายงานสถานการณ์ออกมายังโลกภายนอก แผ่นดินไหวได้ทำให้ระบบโทรศัพท์พื้นฐาน (Landlines) ระบบสื่อสารผ่านดาวเทียม (Satellite telecommunications system) ของ WFP รวมถึงระบบโทรศัพท์มือถือ GSM (Global System for Mobile Communications) service ก็ไม่สามารถใช้งานได้ **Pierre Petry**, ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอาวุโส (Senior ICT (Info-Communication Technologies) specialist) ของโครงการอาหารแห่งสหประชาชาติ ซึ่งขณะที่เกิดแผ่นดินไหวที่กรุงปอร์โตแปรงซ์ เขากำลังปฏิบัติงานอยู่ทางตอนเหนือของเมือง Cap-Haitien สาธารณรัฐเฮติ when the earthquake struck near Port-au-Prince ซึ่ง **Petry** ได้กล่าวว่า "สถานีรับ-ส่งสัญญาณดาวเทียมที่เมืองหลวง (Port-au-Prince VSAT--very small aperture terminal) ใช้การไม่ได้, โทรศัพท์พื้นฐานและมือถือ (Landlines and GSM phone) ตายสนิท ระบบอินเทอร์เน็ตของสำนักงานที่กรุงปอร์โตแปรงซ์ (Port-au-Prince Country Office) ไม่สามารถใช้งาน e-Mail หรือซอฟต์แวร์ Lotus Notes ได้ อาจเนื่องมาสถานีรับสัญญาณดาวเทียม FoodSat (VSAT satellite unit) ได้รับความเสียหายด้วย จนในที่สุดเราต้องใช้วิทยุสื่อสารย่านความถี่สูง HF (high-frequency) ติดต่อกับสำนักงานในเมืองหลวงได้สำเร็จ"

ด้านสหภาพโทรคมนาคมสากล หรือ ITU (International Telecommunication Union) ได้ติดตั้งอุปกรณ์รับ-ส่งสัญญาณดาวเทียมเฉพาะกิจจำนวน 40 จุด (40 satellite terminals for basic communications) เพื่อใช้สำหรับการติดต่อสื่อสารต่างๆ และอีก 60 terminals สำหรับการสื่อสารอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Satellite broadband capability)

นอกจากนี้ องค์กรโทรคมนาคมไร้พรมแดน (Telecoms Sans Frontiers-- www.tsfi.org) ก็ได้ให้การสนับสนุนการติดตั้งระบบโทรศัพท์เพื่อให้บริการประชาชนผู้ประสบภัย เจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์สามารถติดต่อกับญาติทั้งในและต่างประเทศได้ โดยแต่ละคนสามารถสนทนาได้ในคนละ 2 นาที ซึ่งส่วนใหญ่จะโทรศัพท์หาญาติในสหรัฐอเมริกา ซึ่งองค์กรแห่งนี้ได้ให้ความช่วยเหลือชาวเฮติในเหตุการณ์พิบัติภัยสำคัญๆ มาแล้ว 5 ครั้ง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เช่น กรณีพายุเฮอริเคน Gustav และ Hanna

ภาพการปฏิบัติงานขององค์กรโทรคมนาคมไร้พรมแดน ณ กรุงปอร์ตแปรงซ์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐเฮติ
ที่มา: <http://www.tsfi.org/en/action/emergencies/112-seisme-en-haiti-tsf-deploie-ses-equipés>, January 21, 2010.

บทเรียนสำหรับประเทศไทย

จากบทเรียนของสาธารณรัฐเฮติ แสดงให้เห็นว่าในภาวะที่ยากลำบากที่สุดเช่นนั้น ทุกคนย่อมแย่งกันเพื่อเอาตัวรอด การปล้น การโจมตี เพื่อหาน้ำดื่ม อาหารและเครื่องนุ่งห่มมาปะทะชีพให้อยู่รอด ความปลอดภัยของผู้ที่จะเดินทางเข้าไปบรรเทาทุกข์ หรือปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครด้านการสื่อสาร จึงต้องคำนึงความปลอดภัยของตนเองเป็นสำคัญ และใช้ช่องทางอื่นในการให้ความช่วยเหลือเช่นเดียวกับกรณีที่นักวิทยุสมัครเล่นโดมินิกันได้พยายามทำ แต่ประเทศไทยอาจมีความโชคดีมากกว่าเฮติ ในด้านที่มีโอกาสเกิดแผ่นดินไหวที่รุนแรงน้อยกว่า และหากเกิดแผ่นดินไหวที่รุนแรงก็คาดหวังได้ว่าพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จะได้รับผลกระทบน้อยที่สุด นั่นก็หมายความว่าเราสามารถใช้เวลาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งระบบทวนสัญญาณ ระบบเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ระบบสื่อสารดาวเทียม ระบบโทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์พื้นฐาน วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ เพราะในภาวะวิกฤตินั้น การสื่อสารข้อมูลออกไปยังผู้ประสบภัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะจะช่วยให้ผู้ประสบภัยรับทราบสถานการณ์และการให้ความช่วยเหลือได้ เพื่อลดความเครียดและวิตกกังวลจากสถานการณ์

บทส่งท้าย

ผู้เขียนเห็นว่ากิจการวิทยุสมัครเล่นและวิทยุอาสาสมัครซึ่งมีนักวิทยุสมัครเล่นและนักวิทยุอาสาสมัครต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ควรจะตั้งศักยภาพด้านการสื่อสารของบุคคลเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับภาวะวิกฤติจากภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การนำเงินที่จัดเก็บได้จากค่าธรรมเนียมต่างๆ ในกิจการวิทยุสมัครเล่น วิทยุประชาชน (CB) มาเป็นกองทุนพัฒนากิจการวิทยุสมัครเล่นและวิทยุอาสาสมัคร เช่น การสนับสนุนทุนการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์วิทยุสมัครเล่นควบคุมข่ายทุกจังหวัดทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องทุกปี การให้ทุนสนับสนุนการศึกษา วิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการให้ทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมขององค์กรด้านวิทยุสมัครเล่นและวิทยุอาสาสมัครต่างๆ เพราะหากปล่อยให้จัดหาทุนกันเอง ก็จะทำให้หลายองค์กรมีข้อจำกัดในด้าน

การดำเนินงานที่ต่อเนื่องเพราะมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ทำให้การพัฒนากิจกรรมวิทยุสมัครเล่นและวิทยุอาสาสมัครต่างๆ ขาดความต่อเนื่อง รัฐไม่สามารถนำศักยภาพของบุคลากรด้านการสื่อสารเหล่านี้ ออกมาใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

อ้างอิง

- ARRL. (2010). **Dominican Hams Attempt to Install Repeaters in Haiti, REVISED Jan 19, 2010 08:21 ET.** [Online]. Available: <http://www.arrl.org/news/stories/2010/01/18/11293/?nc=1>. (Access date: January 21, 2010).
- CNNWORLD. (2010). **Haitian authorities record 72,000 deaths from earthquake, January 19, 2010 10:38 p.m. EST.** [Online]. Available: <http://www.cnn.com/2010/WORLD/americas/01/19/haiti.earthquake/index.html>. (Access date: January 21, 2010).
- IDG News Service. (2010). **Technology comes to the rescue in Haiti.** [Online]. Available: http://www.computerworld.com/s/article/9145498/Technology_comes_to_the_rescue_in_Haiti?source=rss_news. (Access date: January 21, 2010).
- Reuters. (2010). **Haiti quake death toll may hit 200,000-minister, 15 Jan 2010 22:40:22 GMT.** [Online]. Available: <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/N15143632.htm>. (Access date: January 21, 2010).
- Wikipedia. (2010A). **Haiti.** [Online]. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/Haiti>. (Access date: January 21, 2010).
- _____. (2010B). **2010 Haiti earthquake.** [Online]. Available: http://en.wikipedia.org/wiki/2010_Haiti_earthquake. (Access date: January 21, 2010).
- วิกิพีเดีย. (2553ก). **เฮติ.** [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%80%E0%B8%AE%E0%B8%95%E0%B8%B4/>. (วันที่ค้นข้อมูล: 21 มกราคม 2553).
- _____. (2553ข). **แผ่นดินไหว.** [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A7/>. (วันที่ค้นข้อมูล: 21 มกราคม 2553).